

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/2006 vp

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 28 päivänä huhtikuuta 2006 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon (VNS 4/2006 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- suunnittelupäällikkö Kirsi Kangaspunta, opetusministeriö
- esittelijäneuvos Jorma Kuopus, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- ohjelmajohtaja Seppo Niemelä, oikeusministeriö
- projektipäällikkö Pirjo Sarvimäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Hillevi Lönn, työministeriö
- opetusneuvos Ulla Aunola, opetusneuvos Irmeli Halinen, laatujohtaja Ritva Jakku-Sihvonen ja kehitysjohtaja Markku Rimpelä, Opetushallitus
- tutkimusprofessori Matti Rimpelä, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- pääsuunnittelija Ilpo Lahtinen, Kansaneläkelaitos
- Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- pääsihteeri Matti Ropponen, aikuiskoulutusneuvosto
- puheenjohtaja, professori Ossi V. Lindqvist, korkeakoulujen arviointineuvosto

- pääsihteeri Heikki K. Lyytinen, koulutuksen arviointineuvosto
- pääsihteeri Saara Tiuraniemi, Etelä-Suomen lääninhallitus — Hämeen taidetoimikunta
- lääninsivistysneuvos Helena Alhosaari, Lapin lääninhallitus
- koulutussihteeri Ulla Aikio-Puoskari, saamelaiskäräjät
- opetuspäällikkö Marjo Kyllönen ja islamin opettaja, pedagoginen yhteyshenkilö Egal Jama, Helsingin kaupunki, opetusvirasto
- sivistystoimenjohtaja Jaana Suvisilta, Nastolan kunta
- sivistystoimenjohtaja Heikki Kuikkaniemi, Nilsiä kaupunki
- sivistysjohtaja Lauri Laurila, Vammalan kaupunki
- projektinjohtaja, filosofian tohtori Ritva Jakku-Sihvonen, Helsingin yliopisto
- professori Päivi Häkkinen ja professori Lea Pulkkinen, Jyväskylän yliopisto
- pääsihteeri Riitta Moisander, Etelä-Savon taidetoimikunta
- kuntayhtymän johtaja Kari Juntunen, Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
- kuntayhtymän johtaja Ilkka Pirskanen, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- koulutusjohtaja Juha Niiranen, Helsingin Diakoniaopisto
- opinto-ohjaaja Sinikka Kuukasjärvi-Kanto, Ounasvaaran yläaste
- johtaja Anneli Kangasvieri, Suomen Kuntaliitto

- työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
 - koulutuspoliittinen asiamies Simo Pöyhönen, Akava ry
 - asiantuntija Heikki Suomalainen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
 - johtaja Olli-Pekka Väänänen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry
 - koulutusasiamies Veli-Matti Lamppu, Suomen Yrittäjät
 - toiminnanjohtaja Jukka Pekkala, Suomen Liikunta ja Urheilu ry
 - rehtori Maarit Laakkonen, Espoon kristillinen koulu
 - järjestölakimies Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 - kehittämisspäällikkö Matti Lahtinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
 - koulutuspoliittinen vastaava Päivi Keränen ja sosiaalipoliittinen vastaava Arttu Hiltunen, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto - SAMOK ry
 - puheenjohtaja Tiina Niemi, Suomen Lukioalaisten Liitto ry
 - puheenjohtaja Klaus Savolainen, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto ry
 - toiminnanjohtaja Timo Klemettinen, Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry
 - sosiaalipoliittinen sihteeri Elina Laavi ja koulutuspoliittinen sihteeri Juhani Nokela, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry
 - toiminnanjohtaja Markku Moisala, Yksityiskoulujen liitto ry
 - varapuheenjohtaja Artti Antila, Ammatillisten oppilaitosten rehtoriliitto ry
 - puheenjohtaja Jukka Pelkonen, Espoon kristillisen koulun kannatusyhdistys
 - puheenjohtaja Ilppo Salonen, Iltakoulujen rehtorien yhdistys IRY ry
 - toiminnanjohtaja Minna Riikka Järvinen, Kerhokeskus - koulutyön tuki ry
 - puheenjohtaja Hanna Gråsten-Salonen, Koulukuraattorit - Skolkuratorer ry
 - hallituksen puheenjohtaja Arvo Ilmavirta, Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry.
 - pääsihteeri Teemu Japisson, Nuori Suomi ry
 - pääsihteeri Risto Matti Niemi, Suomen Kylätoiminta ry
 - puheenjohtaja Jukka O. Mattila, Suomen Lähilukioyhdistys
 - puheenjohtaja Atte Mäki, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
 - puheenjohtaja, kouluneuvos Jorma Lempiäinen, Suomen Rehtorit ry
 - toiminnanjohtaja Pirjo Somerkivi, Suomen Vanhempainliitto ry
 - puheenjohtaja Kati Kokkonen, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry
 - puheenjohtaja, opinto-ohjaaja Heli Piikkilä, Suomen opinto-ohjaajat ry
 - puheenjohtaja Pekka Sallila, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY
 - varapuheenjohtaja Krista Varantola, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
 - toiminnanjohtaja Heikki Sederlöf, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto ry
 - vastaava psykologi Vesa Nevalainen, Suomen Psykologiliitto ry
 - puheenjohtaja Jouni Jaskari, Suomen erityiskasvatuksen liitto ry
 - puheenjohtaja Aki Holopainen, Yksityiskoulujen Liitto ry
 - koulutusspäällikkö Reijo Pöyhönen, Koulutuskeskus Salpaus, Nastopoli
 - maahanmuuttajakoulutuksen koulutusspäällikkö Kristel Kivisik ja maahanmuuttajakoulutuksen koulutusspäällikkö Kristiina Kuparinen, Adulta Oy
 - professori Jarkko Hautamäki
 - LitT, liikunnanopettaja Marjo Kuusela.
- Lisäksi kirjalliset lausunnot ovat antaneet:
- Espoon kaupunki
 - Vähemmistövaltuutetun toimisto
 - Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
 - Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto ARENE ry.
 - Humanistinen ammattikorkeakoulu
 - FT, koordinaattori Mirja Tarnanen, Jyväskylän yliopisto

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Selonteko jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa on käsitelty tulevaisuuden haasteita sekä tarkasteltu näiden pohjalta nousevia koulutuksen kehittämistarpeita. Koulutuksen tilaa ja kehitystä koskeva katsaus muodostaa selonteon toisen osan.

Koulutuksen kehittämisessä ovat 2000-luvun alussa painottuneet voimakkaasti kaikkia koulutusasteita ja koko koulutusjärjestelmää koskevat yhteiskunta- ja työllisyyspolitiikkaa tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Selontekoa ei ole tästä

syystä rajattu vuoden 1999 alusta uudistetun koululainsäädännön piiriin kuuluvaan koulutukseen vaan selonteon piiriin on sisällytetty myös korkeakouluopinnot.

Koulutuksen kehitystä ja tilaa koskeva tarkastelu kohdistuu vuosituhanen alkuvuosiin. Tarkasteltavia teemoja ovat oppilaitos- ja korkeakouluverkko, koulutuksen tasa-arvo, koulutuksen vaikuttavuus ja laatu, koulutusjärjestelmän tehokkuus, kansainvälistyminen ja opetushenkilöstö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa käsitellään ensin tulevaisuuden haasteita ja näiden pohjalta nousevia koulutuksen kehittämistarpeita. Toisessa osassa luodaan katsaus koulutuksen tilaan ja kehitykseen vuosituhanen alkuvuosilta. Tarkasteltavia teemoja ovat oppilaitos- ja korkeakouluverkko, koulutuksen tasa-arvo, koulutuksen vaikuttavuus ja laatu, koulutusjärjestelmän tehokkuus, kansainvälistyminen ja opetushenkilöstö. Selonteossa hallitus asettaa tulevien vuosien koulutuspolitiikan painopisteeksi tasa-arvon ja koulutusmyönteisyyden vahvistamisen, koulutuksen laadun kehittämisen, koulutusjärjestelmän kansainvälistämisen, korkeakoululaitoksen uudistamisen ja koulutusjärjestelmän tehokkuuden. Valiokunnan mielestä selonteko on monipuolinen ja käsittelee koulutuspolitiikan keskeisiä teemoja. Selonteko sisältää olennaisia linjauksia yhteiskunnan tilasta ja harjoitetusta koulutuspolitiikasta sekä tulevaisuuden näkymistä. Valiokunta yhtyy selonteon yleislinjauksiin.

Valiokunta yhtyy selonteossa todettuun siitä, että suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden haasteena ovat kansainvälisen työnjaon ja kilpailuympäristön nopeat muutokset avoimessa maailmantaloudessa. Suomen menestymisen edellytys on, että osaamisen tasoa ja tuottavuut-

ta kohotetaan kaikilla talous- ja elinkeinoelämän aloilla. Valiokunta korostaa sitä, että inhimilliseen pääomaan panostaminen on myös tärkeä keino muutosten hallinnassa. Onnistuminen edellyttää puolestaan innovaatio- ja koulutusjärjestelmän uudistamista. Luovaa ja innovatiivista yhteiskuntaa ei voida saavuttaa ilman myös riskinottoon rohkaisevaa ennakkoluulotonta koulua. Uutta etsivä koulutus ja sitä tukeva koulutusjärjestelmä ovat tämän perusta.

Sivistysvaliokunta korosti nykyisiä koululajeja säätäessään, että koulun tulee olla perusolemukseltaan sivistyskoulu. Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Valiokunta painottaa edelleenkin sitä, että koulutuksella on itseisarvoinen sivistyksellinen ja kasvatuksellinen tehtävä, jossa keskeisin on lapsi tai nuori.

Koulutuksen laatu, koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen. Selonteon mukaan Suomen hyvinvoinnin tason ja laadun parantaminen, kestävä kehityksen tukeminen sekä kansantalouden kasvun ja kansainvälisen kilpailukykyyn edistäminen edellyttävät koko väestön koulutus- ja osaamistason jatkuvaa kohottamista ja elinikäisen oppimisen perustalle rakentuvaa myönteistä suhtautumista oppimiseen. Va-

liokunta painottaa sitä, että koko yhteiskunnan kannalta elintärkeää on myös koulutuksessa ja oppimisessa kestävä kehitys. Tässä työssä elinikäisellä oppimisella ja tasa-arvoisilla, laadukkailla oppimismahdollisuuksilla on keskeinen merkitys.

Tulevaisuuden avainkysymyksiä tulee olemaan se, miten korkealaatuiset koulutuspalvelut sekä monipuolinen koulutustarjonta ja niiden tasa-arvoinen saavutettavuus pystytään turvaamaan ja eräiltä osin parantamaan, kun lapsi- ja nuorisoiäluokat pienenevät. Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo muodostaa perustan suomalaiselle hyvinvoinnille ja maan kilpailukyvyille. Selonteon mukaan koulutuspalvelujen saatavuudessa ja laadussa voidaan tämän hetken Suomessa arvioida olevan joiltain osin eroja, joiden pienentäminen on asetettava tavoitteeksi.

Valiokunnan mielestä selonteossa korostetaan aiheellisesti perusopetuksen oppimistulosten erinomaisuutta kansainväliseen PISA -tutkimukseen perustuen. Kokonaisuudessaan koulutuspalvelujen voidaan arvioida olevan nykytilanteessa sekä koulutustarjonnan osalta että laadullisesti pääsääntöisesti varsin tasa-arvoisia. Väestön koulutustasoerot ovat maan eri osien välillä verrattain vähäisiä. Alueelliset ja oppilaiden sosiaalisesta taustasta johtuvat erot oppimistuloksissa ovat OECD:n vuoden 2003 (OECD 2004) PISA-tutkimuksen mukaan Suomessa vähäisempiä kuin OECD-maissa yleensä. Myös vanhempien koulutustaustasta ja sosiaalisesta asemasta aiheutuvat erot koulutukseen osallistumisessa ovat vähäisempiä kuin useissa muissa Euroopan maissa. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen, että silti erojen vähentäminen on asetettava tavoitteeksi. Vaikka kansainvälisessä katsannossa koulujen väliset erot ovat meillä pieniä, silti kansallisten perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa on edelleen sekä alueellisia eroja että tyttöjen ja poikien välisiä eroja. Haasteena on erityisesti poikien ja miesten vähäisempi osallistuminen lukiokoulutukseen ja suurempi koulutuksen keskeyttäminen ammatillisissa ja korkeakouluopinnoissa. Lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa aloitta-

vien sukupuolirakennetta tasoitetaan. Alueellisesti tasapainoisella koulutustarjonnalla edistetään tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien toteutumista ja alueiden elinvoimaisuuden säilymistä. Maamme eri alueiden välisiä tai yksilöllisiä eroja ei saa päästää kasvamaan. Segregoituminen on estettävä mahdollisimman laadukkaana, moniarvoisen ja yhtenäisen perusopetuksen avulla.

Valiokunnan mielestä koulutusjärjestelmätasolla laadunhallintaa palveleva seuranta, arviointi ja arviointitulosten välittäminen vastuullisille toimijoille edellyttävät kehittämistoimia. Tulisi muun muassa selvittää, millaista laadunhallintaa palvelevaa arviointi- ja seurantatoimintaa ja tietotuotantoa valtion opetustoimen tulisi organisoida, jotta koulutuksen järjestämisvastuussa olevien toimijoiden ja oppilaitoksien käytössä olisi luotettavaa ja ajantasaista tietoa opetuksen ja oppimisympäristöjen kehittämisen perustaksi.

Koulutustarpeen ennakointi ja koulutuksen mitoitus. Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoinnilla pyritään tuottamaan tietoa siitä, millaista osaamista työelämä tulevaisuudessa tarvitsee ja miten tähän tarpeeseen voidaan koulutuksen avulla vastata. Tavoitteena on, että työmarkkinoilla olisi saatavilla riittävästi räätälöityä ammattitaitoa ja osaamista. Globaalien markkinoiden muutokset, ammattirakenteiden muutokset ja työelämän osaamisvaatimusten kasvu vaikeuttavat koulutustarpeiden ennakointia.

Selonteon mukaan kilpailukykyisten alueellisten innovaatioympäristöjen syntymistä ja kehittymistä tuetaan muun muassa edistämällä alueellisen koulutus- ja tutkimuspolitiikan kehittymistä niveltämällä koulutus- ja tutkimustoiminta alueiden elinkeino- ja hyvinvointistrategioihin ja tehostamalla työvoima- ja koulutustarpeiden alueellista ennakointia. Valiokunta korostaa tarvetta tehdä tarkkaa analyysia alakohteisista koulutustarpeista. Samalla koulutusjärjestelmien joustavuutta on välttämätöntä lisätä. Koulutuksen aloituspaikat eri koulutusasteilla ja -aloilla tulee mitoittaa niin, että valmistuneiden määrät vastaavat nykyistä paremmin työelämän

tulevia tarpeita. Tämä edellyttää myös käden taitojen opetuksen lisäämistä. Osaamistarpeiden tyydyttämiseksi koulutuksen sisältöjen kehittämisessä yhteistyö oppilaitosten ja elinkeinoelämän välillä on ensiarvoisen tärkeää.

Valiokunta pyysi viime kevään hallituksen kertomukseen liittyen koulutuksen mitoitusta käsitellessään lausunnot kaikilta maakuntien liitoilta. Selkeää on, että maakuntien kilpailukyvyyn perusta on vahvassa osaamisessa. Kasvava vaihtuvuus työelämässä ja merkittävät rakenteelliset muutokset kohdentavat ennakoinnin ja koulutuksen määrällisen mitoituksen entistä vahvemmin alueille. Vaikeaksi koulutustarpeen ennakoinnin ja mitoituksen tekee se, että Suomen väestö- ja työpaikkarakenteiden ja niiden kehityksen vuoksi tarpeet eri maakunnissa ovat hyvinkin erilaisia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteistyö eri osapuolten kesken koulutustarpeen kartoittamiseksi onnistuu joillain alueilla hyvin. Yleiseksi käsitykseksi kuitenkin valiokunnalle asiantuntijakuulemisesta jäi, että yhteistyötä pitää vielä kaiken kaikkiaan lisätä, tiivistää ja syventää. Maakunnan ja aluetalouden kehityksen kannalta eri tahojen vuoropuhelussa ei riittävän syvästi ole tullut huomioiduksi maakuntien erilaiset kasvukehitykset, toimialarakenteet ja niiden muutokset tai maakunnalliset tavoiteasetannat. Opetusministeriön ja valtakunnallisen päätöksenteon tehtävänä puolestaan on yhteensovittaa ikärakenteesta ja valtakunnallisista tekijöistä johtuvat koulutustarpeet ja niiden mitoitukset. Koulutustarjonnan määrällisen mitoituksen tulisi olla myös joustavaa niin, että voitaisiin turvata koulutusmahdollisuudet muuttuvissa tilanteissa. Olosuhteiden muutokset kohtelevat alueita eri tavoin, vaikka kehityksen suuret linjat olisivatkin nähtävissä suhteellisen homogeenisina. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Suomessa on paikkakunnasta riippuen suuria eroja ja opiskelijamäärän kehitys voi vaihdella rajusti jopa saman seutukunnan sisällä.

Valiokunta ehdottaa lausumaa koulutustarpeen ennakoinnista (*Valiokunnan lausumaehdotus I*).

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty myös siihen, että nuorten toisen asteen koulutuksen mitoituksessa tulisi ottaa huomioon sekä ammatillinen että lukiokoulutus. Etenkin koulutuspalvelujen monipuolisuuden turvaamiseksi yhteistyömahdollisuuksia tulee edelleenkin tehostaa ja lisätä ottaen huomioon alueiden koulutustarpeet. Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen osuutta tulee nostaa, ja oppisopimuskoulutus on myös nuorisosteella osalle nuoria sopivaa koulutusta. Vaikka tietyillä alueilla nuorisosteiden koulutustarve vähenee, niin aikuiskoulutustarve kasvaa työelämän uudelleen- ja täydennyskoulutustarpeiden vuoksi.

Valiokunnalle on myös esitetty, että yliopistokoulutuksen mitoituksen perusteena ei tulisi tarkastella aloittajamääriä suhteutettuna niin sanottuun korkeakoulutusalueen omaan nuorisoluokkaan. Nykyinen opetusministeriön tapa tarkastella yliopistojen aloituspaikkoja korkeakoulualueisiin suhteutettuna saattaa antaa vääristetyn kuvan koulutustarjonnasta ja alueen nuorten mahdollisuudesta päästä yliopistokoulutukseen, sillä koulutustarjonta ja hakeutuminen ovat valtakunnallisia.

Kouluverkko

Selonteon mukaan, vaikka perusopetuksen kouluverkossa on tapahtunut viime vuosien aikana merkittäviä muutoksia, on perusopetuksen saavutettavuus lääninhallitusten arvioiden (SM 2005) mukaan edelleen 7—12-vuotiaiden kohdalla hyvä ja 13—15-vuotiaiden kohdalla suhteellisen hyvä. Eniten perusopetuksen kouluverkko on muuttunut 1.—6. vuosiluokkien koulujen kohdalla. Vaikutukset 7.—9. vuosiluokkien kouluihin ovat olleet vähäisempiä. Tähän on ollut syynä se, että suurin osa ylempien vuosiluokkien kouluista on ollut jo lähtökohtaisesti oppilasmäärältään suuria. Koulutusta koskevan lainsäädännön uudistuksen yhteydessä vuonna 1999 luovuttiin peruskoulun hallinnollisesta jakamisesta ala- ja yläasteeseen. Perustettaessa uusia 1.—9. vuosiluokkien kouluja tavoitteena on, että koulut mahdollistavat oppilaalle aikaisempaa ehyemmän oppimispolun sekä koulutuksen järjestäjille hallinnollisesti ja pedagogisesti

yhtenäisemmän perusopetuksen toteuttamista tukevan kouluverkon kehittämisen. Kunnista neljäsosalla on laadittuna suunnitelma kouluverkon rakenteellisesta kehittämisestä. Valiokunta tukee toimenpiteitä, joilla voidaan turvata myös maaseudulle mahdollisimman kattava kouluverkko.

Haja-asutusalueilla asuvien oppilaiden lukumäärän vähentyminen ja kuntien tiukentuneet menettelytavat harkinnanvaraisten kuljetuspalveluiden myöntämisessä ovat vähentäneet kuljetusoppilaiden lukumäärää eri läänien alueella. Koulumatkaan kuluvat ajat ovat lääninhallitusten selvitysten mukaan hieman pidentyneet, mutta ovat kuitenkin enimmäkseen pysyneet säännösten puitteissa. Majoitusoppilaiden lukumäärä on perusopetuksessa vähäinen, eikä siinä ole lähivuosina tapahtunut suuria muutoksia.

Toisen asteen koulutuksessa on valiokunnan mielestä välttämätöntä koota resursseja yhteen, jotta esimerkiksi koulutuksen saavutettavuus ja laatu voidaan turvata. Monin paikoin on saatu myönteisiä kokemuksia myös seutukunnallisesti järjestetystä yhteistyöstä (yhteiset kurssitarjottimet, keskusten oppilaitosten ja kuntien pienten yksiköiden välinen yhteistyö). Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kaikilta osin nykyinen rahoitusjärjestelmä ei tue yhteistyötä. Vapaa kouluun hakeutumisoikeus vaikuttaa toisen asteen koulutuksessa rakenteellisiin muutoksiin. Laadukkaat ja monipuoliset yksiköt kasvavat ja pystyvät valinnaisaineiden ja koulutuksen vetovoimatekijöiden avulla houkuttelemaan opiskelijoita. Valiokunta katsoo, että pienten yksiköiden kilpailukykyyn turvaamiseksi tarvitaan lisää koulutuksen järjestäjien yhteistyötä. Seutukunnallisia ja maakunnallisia yhteistyörakenteita oppilaitosten välille luomalla voidaan säilyttää pieniä lukioita sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyöllä luomaan vetovoimaisia yksiköitä myös reuna-alueille.

Koulukuljetukset ja koulumatkatukijärjestelmä. Kouluverkon harveneminen lisää koulukuljetuksessa olevien lasten määrää. Kuljetusoppilaiden määrä vaihtelee läänien peruspalveluiden ar-

vionnin mukaan Etelä-Suomen läänin 16,5 prosentista Itä-Suomen läänin vajaaseen kolmannekseen. Pitkiä kuljetusaikoja eli 2—2,5 tuntia odotuksineen on vajaalla 6 prosentilla kuljetusetuuden piirissä olevista lapsista. Lakisäätiset maksimiajat ylittäviä kuljetusaikoja esiintyy runsaassa kymmenesosassa kuntia. Lääninhallitusten arvioiden mukaan reittien ja työjärjestysten lapsilähtöisemmällä suunnittelulla sekä uuden teknologian hyödyntämisellä opetuksessa matka-aikoja voitaisiin lyhentää ja rasittavuutta vähentää. Valiokunnan mielestä koulumatkoihin käytettävää aikaa tulee lyhentää pienten koululaisten osalta. Koulumatkajärjestelyjä ja -prosesseja tulisi kartoittaa kokonaisuutena lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta ja laatia valtakunnallinen kokonaisarviointi. Arvioinnissa tulee huomioida lasten ja heidän perheidensä mielipiteet koulukuljetuksesta ja sen laadusta. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Lain mukaan kuljetusta odottaville oppilaille on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. Valiokunnan mielestä koulukuljetukseen osallistuvilla lapsilla olisi kuljetuksesta koululle saavuttaessa myös järjestettävä valvonta ja mielekästä toimintaa. Nykyinen säännös on aiheuttanut jossain määrin epäselvyyttä. Sen vuoksi perusopetuslain 34 §:ää tulisi täsmentää siten, että mahdollisuus ohjattuun toimintaan ja valvontaan koskee myös kuljetuksesta kouluun saapuvia oppilaita, jos he joutuvat kuljetusjärjestelyjen vuoksi odottamaan koulun alkamista.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan koulumatkatukijärjestelmässä on epäkohtia. Valiokunta kiinnittää huomiota mm. siihen, että Kansaneläkelaitoksella on kaksoisrooli eli tuen myöntäjän ja valitusten vastaanottajan rooli, koulumatkatuen myöntämisessä on vaihtelevuutta ja näyttötutkintokoulutuksessa olevat ovat eriarvoisessa asemassa muihin nähden koulumatkatuen suhteen. Koulumatkatukijärjestelmän ongelmien poistamiseksi ja järjestelmän kehittämiseksi on valiokunnan mielestä välttämätöntä tehdä selvitys (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*).

Arviointi

Arviointi on keskeinen osa-alue erityisesti sen kontrolloimisessa, miten opetuksen tavoitteet on saavutettu. Lainsäädännöllä ja arvioinnilla tuetaan koulutuksen jatkuvaa kehittämistä, jotta opetus voi yhä paremmin edistää oppimista.

Sivistysvaliokunta on aiemmissa kannanotoissaan (SiVL 6/2004 vp — K 1/2004 vp) kiinnittänyt huomiota paikallisen arvioinnin tilaan. Perusopetuksen paikallisessa arvioinnissa on edelleen selonteon mukaan puutteita. Opetushallituksen mukaan arviointia toteutetaan erilaisin mittarein ja laadunhallinnan mallein. Sivistysvaliokunnan mielestä paikallinen arviointitoiminta on saatava pikaisesti kuntoon. Paikallisen arvioinnin toteuttamiseen tulisi luoda valtakunnalliset suositukset ja tavoitteet. Paikallisen arvioinnin tuloksista tulisi myös koota yleistä valtakunnallista tietoa.

Asiantuntijakuulemisessa on tullut esiin, että arviointitoiminnassa on edelleen myös päällekkäisyyttä eri toimijoiden kesken ja koordinoituihin ongelmiin, jotka tulisi pikaisesti ratkaista.

Valiokunnan mielestä arviointitoiminnan suunnitelmallisuus ja vakaus ovat tärkeitä. Tarvitaan pitkittäistutkimuksia samoilla mittareilla mitattuna. Koulutusjärjestelmän indikaattorit tuotantoa tulee myös kehittää nykyistä kattavamaksi, esimerkiksi luokkakoosta ja sen kehityksestä eri kunnissa tulisi olla saatavilla ajankohdainen tilastotieto.

Valiokunta pitää välttämättömänä arviointijärjestelmän uudistamista siten, että eduskunta saa vuosittain käsiteltäväkseen arviointiraportin, jossa on kootusti esitetty keskeiset koulutuksen arviointitulokset, työryhmien ja selvitysmiesten raporttien keskeiset tulokset ja kehittämissuhteet. Arviointiraportin yhteydessä eduskunta voi esittää oman näkemyksensä arviointitoiminnasta (*Valiokunnan lausumaehdotus 4*).

Perusopetus

Perusopetuksessa keskeiset toimintaa ohjaavat määräykset ovat perusopetuksen tuntijako ja opetussuunnitelmien perusteet. Vuonna 2001

annettiin valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001). Tämän jälkeen uudistettiin kaikkien perusopetuslaissa tarkoitettujen opetusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet.

Opetussuunnitelmauudistuksen myötä tarkennettiin oppilaiden arviointia. Opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu oppilaan hyvän osaamisen kuvaukset, jotka toimivat oppilasarviointia oikeudenmukaistavana perusteena. Lisäksi yhdeksännen luokan päätteeksi jokaiselle oppiaineelle on määritelty päättöarvosanan kriteerit arvosanalle 8 kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin. Kriteereiden tarkoituksena on yhtenäistää arvosanojen käytön perusteita eri kouluissa ja siten lujittaa oppilaiden oikeusturvaa erityisesti jatko-opintoihin siirryttäessä. Tältä osin ongelmaksi ja puutteeksi koettiin, ettei oppiaineille ole määritelty kriteereitä päättöarvosanalle 5. Kielten osaamisen arvioinnissa käytetään Euroopan neuvoston kehittämää kielitaidon tasojen kuvausasteikkoa. Siinä kuvataan osaamisen tasot puheessa ja kirjoittamisessa sekä kuullun ja luetun ymmärtämisessä. Opetusministeriö on käynnistänyt perusopetuksen tuottavuuden laadullisten ja määrällisten kriteereiden kehittämistyön, joiden avulla pyritään tukemaan koulutuksen järjestäjiä koulutuksen laadun kehittämisessä sekä sen seurannassa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on eri tahoilta selkeästi nähty nykyisen tuntijaon puutteena riittämätön taide- ja taitoaineiden opetus. Selonteossakin todetaan, että taito- ja taideaineiden opiskelu vahvistaa kouluviihtyvyyttä ja edistää luovuutta. Valiokunta korostaa sitä, että erilaisten käden taitojen, kuten käsityön ja taideaineiden, mutta myös liikunnan ja kotitalouden merkitys lasten ja nuorten persoonallisuuden kehittymisen ja laadukkaan arkielämän edellytyksien luomisessa ovat sellaisia investointeja tulevaisuuteen, joiden tukemiseen koko ikäluokan kattavassa perusopetuksessa tulee panostaa nykyistä enemmän. Valiokunnan mielestä on välttämätöntä lisätä perusopetukseen taito- ja taideaineiden opetusta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että taiteen perusopetuksen järjestäjille ei ole viime vuosina voitu myöntää lisätunteja eikä uusia valtionosuuteen oikeuttavia lupia, vaikka Opetushallitus on vahvistanut opetussuunnitelman perusteet monille taiteenaloille. Valiokunta pitää tärkeänä turvata myös taiteen perusopetuksen resurssit.

Valiokunta painottaa myös, että laadukas varhaiskasvatus on investointi tulevaisuuteen. Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus ovat yhteydessä toisiinsa, ja siksi on tärkeää, että valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma valmistellaan siten, että yhteys esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin säilyy.

Koulupäivä

Selonteossa esitetään koulupäivän rakenteellista uudistamista. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esille muun muassa eheytytyn koulupäivän malli. Toisaalta aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva lainsäädäntö on ollut voimassa hieman yli kaksi vuotta. Säätäessään nykyisiä koululakeja eduskunta piti koulujen kerhotoimintaa tärkeänä perusopetusta tukevana toimintana ja lisäsi perusopetuslakiin kerhotoimintaa koskevan säännöksen (SiVM 3/1998 vp). Valiokunta kannattaa koulupäivän rakenteen uudistamista, mutta edellyttää kokonaisuudesta lisäselvitystä ja lisävoimavaroja työn organisointiin (*Valiokunnan lausumaehdotus 5*).

Valiokunnalle on asiantuntijakuulemisessa muistutettu myös siitä, ettei lasten elämä saa olla pelkästään ohjattavana olemista eli koulunkäyntiä, harrastamista ja muuta tavoitteellista toimintaa. Lapset tarvitsevat aikaa ja rauhaa myös vapaaseen oleiluun, rentoutumiseen, leikkiin ja lepoon.

Aamu- ja iltapäivätoiminta. Aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan elokuussa 2004. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan sekä mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä, ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa. Lukuvuonna 2005—2006

perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa järjesti 91 prosenttia kunnista. Kaikkiaan toimintaan osallistui noin 42 200 koululaista. Keskimääräinen toiminta-aika oli viisi tuntia päivässä, josta kolmeen tuntiin on ollut mahdollista saada valtionosuusrahoitusta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan kuukausimaksu vaihteli 0 eurosta 160 euroon.

Sivistysvaliokunta sai viime keväänä opetusministeriön selvityksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Lisäksi eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä hallituksen esitys, jonka tarkoituksena on vahvistaa aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitus pohjaa ja antaa kunnille nykyistä joustavammat mahdollisuudet järjestää toimintaa paikallisten tarpeiden mukaan. Jos kunta järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa, sitä tulee esityksen mukaan tarjota ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetuksessa oleville oppilaille joko 570 tuntia tai vaihtoehtoisesti 760 tuntia koulun työvuoden aikana. Perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävän kuukausimaksun enimmäismäärä säilyisi kolmen tunnin toiminnan osalta 60 euronä. Neljän tunnin toiminnasta perittävän kuukausimaksun enimmäismäärä olisi 80 euroa. Valiokunnan mielestä ehdotukset edistävät lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua ohjattuun toimintaan (SiVM 11/2006 vp — HE 124/2006 vp).

Erityisopetus

Erityisoppilaiden määrä on kasvanut huomattavasti viime vuosina. Syksyllä 2004 perusopetuksen erityisopetuksessa oli 40 000 oppilasta, missä on 8 prosenttia kasvua edellisvuodesta. Syitä tähän kehitykseen ei ole analysoitu riittävästi.

Toukokuussa 2005 valmistui Jyväskylän yliopiston selvitys (Puro 2005) perusopetuksen tukipalvelujen toimivuudesta oppilashuoltoryhmien ja huoltajien arvioimana. Selvityksen mukaan oppilashuoltotyöryhmien mielestä koulun toimintakulttuurin osa-alueet toimivat pääsääntöisesti hyvin. Huonoimmin toimiviksi nähtiin erityisoppilaiden integrointi yleisopetuksen opetusryhmiin, oppilaiden siirtäminen erityisopetukseen, henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen,

poikkihallinnollinen yhteistyö, koulun ja kunnan opetustoimen yhteistyö sekä opetuksen ja tukipalvelujen arvioiminen. Tutkimuksen mukaan koulujen tuki ei riittänyt muun muassa mielenterveyden, koulumotivaation ja kielellisten taitojen osalta. Kouluihin kaivattiin lisää psykologi-, kuraattori- ja terapiapalveluita.

Inklusioperiaate eli pyrkimys siihen, että erityistä tukea tarvitsevia oppilaita opetetaan osana yleisopetusta, on ollut valiokunnan mielestä tarkoituksenmukainen. Erityisopetuksen kehittämistä yleisopetusta tukevaksi ja konsultoitavaksi tulee jatkaa erilaisten oppijoiden tarpeet huomioiden. Erityisopettajien määrä on vuosina 2000—2004 lisääntynyt 16,5 prosenttia, ja koulunkäyntiavustajien määrä on kuuden vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut. Valiokunta ei kuitenkaan ole saanut riittävän laajaa tietoa siitä, miten inklusiotavoite toteutuu ja erityisopetus on kehittynyt. Valiokunta tukee selonteossa esitetyn selvityksen tekemistä erityisopetuksen osalta.

Koulutuspoliittisesti merkittävän inklusiopolitiikan kehittämistoimien seuraamuksia käsitellään selonteossa niukasti. Asiantuntijakuulemisen perusteella arviointi- ja tutkimustiedon puute lienee syynä siihen, että perusopetuksen ja ammatillisten oppilaitoksien kannalta keskeisen poliittisen linjauksen seuraamusten analysointi jää vain vähälle huomiolle. Inklusiopolitiikan seuraamukset etenkin perusopetuksessa tulisi arvioida paneutumalla erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden laadukkaalle opetukselle ja opettajien toimintaedellytyksille asettamiin vaatimuksiin.

Kouluhyvinvoinnin lisääminen

Kouluhyvinvoinnin lisääminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen ovat tärkeä linjaus koulutuspoliittisessa selonteossa. Selonteon mukaan opetusministeriön käynnistämän kouluhyvinvointia edistävän toimenpidekokonaisuuden tavoitteena on koulun kehittäminen lasten ja nuorten hyvinvointia edistäväksi yhteisöksi. Kehittämistoinnassa painottuvat varhainen puuttuminen, koulupäivän rakenteen uudistaminen, osallisuuden lisääminen sekä koulupudokkuuden ehkäi-

sy. Laaja toimenpideohjelma sisältää seuraavat hankkeet: Koulukiusaamisen vähentäminen, Varhainen tuki oppimis- ja koulunkäyntivaikeuksiin, Koulupudokkaiden aktivointihanke, Maahanmuuttajaopetuksen kehittäminen, Koululaisten hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla, Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittäminen ja Osallistuva oppilas — yhteisöllinen koulu -hanke. Valiokunta pitää hankkeita hyvinä.

Koulun tehtäväksi määritellään paitsi oppimisen ja opiskelutaitojen edistäminen myös lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen ja heidän ohjaamisensa oman elämän valinnoissa. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsesta. Koulun ja koulu yhteisön on kuitenkin tuettava käytettävissä olevin keinoin huoltajia tässä tehtävässä. Valiokunta painottaa sitä, että hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää lasten ja nuorten elämän tarkastelua kokonaisvaltaisena, hallintokuntien rajat ylittävänä kysymyksenä unohtamatta kotien kanssa tehtävää yhteistyötä. Valiokunnan mielestä lapsen omaan luovuuteen tukeutuva ja siihen kannustava pedagoginen uudistumiskyky on koululaitokselle tärkeää. Valiokunta korostaa sitä, että kouluviihtyminen antaa voimavaroja oppimiselle ja kasvuille. Koulumyönteisyys on motivaatiotekijä, joka voimistuu mielekkään oppimisen tuloksena. Kaikki mikä edesauttaa koulunkäynnin sujumista parantaa kouluviihtyvyyttä. Tärkeää on turvata myös terveellinen kouluateria sekä koulu terveydenhuollon laatu.

Oppilaanohjaus. Kouluhyvinvointia edistävää pitkäkestoista toimenpidekokonaisuudesta puuttuu kuitenkin oppilaanohjauksen kehittäminen. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistiossa (2005:3) esitetään, että perusopetuksen oppilaanohjauksen sisältöjä ja menetelmiä uudistetaan, jolloin oppilaanohjausta voidaan myös yksilöllistää. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös oppilaanohjauksen saralla lähdetään ripeästi kehittämistöimiin.

Selonteon mukaan työurien pidentämisen kannalta ja koulutusresurssien tehokkaan käytön kannalta vaikuttavimpia panostuksia ovat

panostukset oppilaiden ja opiskelijoiden ohjaukseen. Oppilaanohjaus on avainasemassa perusopetuksen ylimmillä vuosiluokilla. Onnistunut ohjaus perusopetuksessa auttaa oppilaita tekemään realistisia ja onnistuneita koulutusvalintoja ja ehkäisee keskeyttämisiä toisen asteen koulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa oikea-aikainen ohjaus ja tuki vähentää niin ikään keskeyttämistä. Lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa tapahtuva opiskelua ja uranvalintoja koskeva ohjaus nopeuttaa puolestaan jatko-opintoihin hakeutumista ja pääsyä. Korkeakouluissa opiskelun ohjauksella voidaan tukea opintoaikojen lyhentämistä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan peruskouluissa on opinto-ohjaajia eri kunnissa vaihtelevasti ja tilanne on hajanainen. Näin ollen oppilaat eivät saa ohjausta tasapuolisesti. Ongelmallisinta on, että oppilailta ei ole riittävästi henkilökohtaista ohjausta. Valiokunnan mielestä riittävällä henkilökohtaisella ohjauksella voidaan varmistaa tulevan koulutus- ja uravalinnan osuvuutta ja ehkäistä siten myöhempää opintojen keskeyttämistä. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen kehittämistä tutkinut työryhmä (OPM työryhmämuistioita 2005:33) onkin esittänyt tähän tarkoitukseen lisärahoitusta vuosittain 5 miljoonaa euroa vuodesta 2006 lähtien. Sivistysvaliokunta on pitänyt välttämättömänä lisämäärärahojen osoittamista valtion vuoden 2007 talousarviossa ja ehdottanut talousarviosta antamassaan lausunnossa (SiVL 15/2006 vp), että valtiovarainvaliokunta lisää 2 miljoonaa euroa oppilaanohjaukseen.

Oppilashuolto (opiskeluhoito). Elokuun alusta 2003 voimaan tulleet perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muutokset määrittelevät oppilashuollon ensimmäisen kerran lainsäädännön tasolla. Oppilashuollon tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää koulu yhteisön hyvinvointia. Oppilashuollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulu yhteisössä sekä varmistetaan kaikille tasavertai-

nen oppimismahdollisuus. Lisäksi edistetään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasa-painoista kasvua ja kehitystä.

Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamista selvittänyt työryhmä (STM 2006:33) on todennut, että oppilashuollon eri toimijoita ohjaavia sektorikohtaisia lakeja on kehitetty eriaikaisesti ja yhteen sovittamatta, mikä hankaloittaa yhteistoiminnan sujuvuutta. Vuonna 2003 tehdyssä selvityksessä koulut arvioivat yleisimmäksi tiedon vaihtoa rajoittavaksi tekijäksi salassapitosäännökset ja niiden vaihtelevat tulkinnat eri ammattiryhmissä. Myös ammattiryhmien erilaiset toimintamallit, ajan puute, henkilöiden vaihtuminen, yhteistyöhaluttomuus ja niukat henkilöstöresurssit nousivat esille. Hankalaa oli saada tietoa oppilaiden perheoloista, huoltajuustietoja tai tietoa oppilaan ongelmista silloin, kun huoltajien mielestä oppilaalla ei ollut ongelmia. Valiokunta kiirehtii eri hallinnonalojen yhteistyön esteenä olevien tiedonsaantioikeuteen liittyvien esteiden poistamista ja oppilashuollon oppaan käyttöön saattamista.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että perusopetuslaista puuttuu koulukuraattorin, -psykologin, -terveydenhuollon ammattihenkilöstön sekä opetushenkilöstön ja opetuksen järjestäjän tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Nykyinen perusopetuslaki ei siten velvoita tietojen luovuttamiseen eikä oikeuta tietojen saamiseen.

Oppilashuollossa toimivat henkilöt työskentelevät usein eri hallinnonalan palveluksessa. Tämä aiheuttaa sen, että lainsäätöä tunnetaan alalta kirjavasti ja tulkinnat ovat vaihtelevia. Oppilashuoltoon liittyviä sisältöjä ei ole tällä hetkellä myöskään koottu oppaan muotoon.

Sivistysvaliokunta tukee toimia oppilashuollon kehittämiseksi. Oppilaanohjauksen, kouluterveydenhuollon, kuraattoripalveluiden ja koulupsykologipalveluiden saatavuudessa on puutteita, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan oppilashuoltopalveluihin lisävoimavaroja sekä moniammatillisia ratkaisumalleja.

Osallistuminen. Eduskunta on säätänyt uusiin koululakeihin selkeät kansalaisvaikuttamista

koskevat tavoitteet. Lisäksi Vanhasen hallituksen yksi erityisohjelmista on kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan suomalaisten alle 40-vuotiaiden aktiivisen kansalaisuuden tunnusluvut ovat oleellisesti heikompia kuin muissa vastaavissa maissa ja erityisesti Pohjoismaissa. Valiokunta pitää hyvänä sitä, että opetusministeriössä on Osallistuva oppilas — yhteisöllinen koulu -hanke. Tämän tavoitteena on lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamisrakenteiden luominen ja organisointi kunnassa, koulujen oppilaskuntatoiminnan kehittäminen ja käynnistäminen kaikilla perusopetuksen luokka-asteilla sekä koulutettavien kehittäjän taitojen edistäminen.

Muuta. Mielenterveysongelmaisten tulisi saada suorittaa peruskoulu loppuun vaikka 17 vuoden ikä on tullut täyteen. Opetusministeriön tulee selvittää, miten turvata mielenterveysongelmista kärsivien nuorten oikeus suorittaa perusopetus loppuun oppivelvollisuuden päätyttyä heidän terveydentilansa edellyttämässä olosuhteissa. Ammatillisen koulutuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös mielenterveysongelmista kärsivien nuorten tarpeet (*Valiokunnan lausumaehdotus 6*).

Perusopetuslain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään esi- ja perusopetusta kunnan alueella esi- ja perusopetusikäisille oppilaille. Perusopetuslainsäädäntö ei sisällä rahoitukseen vaikuttavaa kotikuntakäsitettä, kuten sosiaali- ja terveystoimen lainsäädäntö, vaan perusopetuksessa ratkaiseva on lapsen asuinkunta. Kunnalla ei siten ole lakisääteistä mahdollisuutta periä kunnassa asuvien ulkokuntalaisten opetuksesta aiheutuvia kustannuksia perusopetuksikäisen lapsen kotikunnalta. Sivistysvaliokunta edellyttää, että ryhdytään pikaisiin toimenpiteisiin, joiden johdosta sijoituskunta saa korvauksen esimerkiksi niin, että sijoitettujen lasten kotikunnat maksaisivat sijoituskunnassa annettavan opetuksen.

Ammatillinen koulutus

Työelämän muuttuviin ja kasvaviin osaamistarpeisiin vastaaminen sekä innovaatio- ja kehittä-

mistoiminnan edistäminen edellyttävät tiivistä yhteistyötä koulutuksen ja työelämän välillä. Selonteon mukaan erityisesti ammatillisesti eriytyvää koulutusta, tutkintoja sekä työpaikalla tapahtuvaa opiskelua kehitetään yhdessä työelämän kanssa. Työpaikkaohjaajien koulutusmahdollisuudet turvataan. Opettajien alakohtaista osaamista ja työelämäosaamista kehitetään. Koulutuksen järjestäjien valmiuksia työelämän kehittämiseen ja palvelutoimintaan liittyvien tehtävien hoitamisessa vahvistetaan. Työnantajien velvollisuuksia ja vastuuta koulutuksen järjestämisessä ja rahoituksessa tulee lisätä. Tavoitteena on, että koulutus on kiinteä osa yritysten strategista kehittämistä ja että erityisesti pienyritysten henkilöstön mahdollisuudet koulutukseen osallistumiseen paranevat.

Selonteon mukaan ammatillisen koulutuksen laadunhallinnan keskeisiä mekanismeja ovat koulutuksen järjestämisluvat, opetussuunnitelmien ja näyttötutkintojen perusteet, näyttötutkinnot ja ammattiosaamisen näytöt, tuloksellisuusrahoitus, koulutuksen arviointi sekä vapaaehtoisuuteen pohjautuvat laadunhallinnan menettelmät, kuten laatupalkinnot ja laadunhallintasuositukset.

Valiokunta pitää tärkeänä kehittää ammatillisen koulutuksen osalta kansallista laadunvarmistusjärjestelmää ja tukea sitä kautta koulutuksen järjestäjiä laadunhallinnassa. Tätä kautta voidaan myös lisätä laadunvarmistuksen läpinäkyvyyttä ja uskottavuutta kansainvälisellä tasolla.

Valiokunta pitää hallituksen tavoitetta nostaa ammatillisen koulutuksen määrää oikeana. Ammattiosaajia on välttämätöntä saada lisää työmarkkinoiden kysynnän kasvun johdosta. Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen aloittamisen helpottamiseksi ja toisaalta sen keskeyttämisen vähentämiseksi käynnistetty ohjaava ja valmentava koulutus jatkuu. Toisen asteen koulutuksen hakuprosessien uudistaminen on myös välttämätöntä.

Ammattiosaamisen näytöt on liitetty osaksi kaikkea ammatillista peruskoulutusta 1.8.2006 lukien. Pää tavoitteena on yhdessä työelämän kanssa parantaa ammatillisen koulutuksen laa-

tua. Näyttöjen avulla varmistetaan työelämän edellyttämän ja riittävän ammattitaidon saavuttaminen, yhtenäistetään opiskelija-arviointia ja saadaan työelämän osapuolet mukaan ammattitaidon saavuttamisen arviointiin. Näytöt myös kehittävät ammatillisten tutkintojen opetus suunnitelman perusteita, koulutuksen järjestäjäkoh- taisia opetus suunnitelmia, opetusjärjestelyjä sekä tuki- ja ohjaustoimia.

Selonteon mukaan eniten opintonsa keskeyt- tävät ammatillisen koulutuksen opiskelijat. Ky- seessä on ongelma, jonka syyt tulee valiokun- nan mielestä selvittää ja ryhtyä tarvittaviin toi- menpiteisiin. Ammatillisen koulutuksen alueel- la olisikin kiinnitettävä erityistä huomiota ala- kohtaisesti eriytyvän ja analyttisen arviointitie- don tuottamiseen ja hyväksikäyttöön oppilaitos- tasolla.

Ammatillista erityisopetusta tulee kehittää si- ten, että ammatilliset oppilaitokset pystyvät vas- taanottamaan erityistä tukea tarvitsevia ja vam- maisia oppilaita.

Lukiokoulutuksen erityiskysymykset

Selonteon mukaan kaikilla perusopetuksen päät- tävillä tulee olla mahdollisuudet jatkaa ammatil- lisessa koulutuksessa tai lukiossa. Toisen asteen koulutuksessa tavoitteena on pääsääntöisesti alueellinen saavutettavuus ja ammatillisen kou- lutuksen ja lukioiden yhteistyön kehittäminen. On huolehdittava koulutuksen laadusta ja riittä- västä valinnaisuudesta sekä oppilashuolto- ja muiden tukipalvelujen saatavuudesta.

Lukionkäyntiaste vaihtelee 49 prosentista 66 prosenttiin maan eri osissa. Lukiokouluverkossa ei kuitenkaan ole tapahtunut vuosien 1999— 2004 välisenä aikana suuria muutoksia. Suurin osa muutoksista on ollut hallinnollisia muutok- sia, joiden seurauksena lukioita on yhdistynyt suuremmiksi oppilaitoksiksi tai perusopetusta antavien koulujen kanssa. Alle sadan opiskeli- jan lukioita oli noin viidesosa lukioista, ja vas- taavasti suuria yli 500 opiskelijan lukioita oli lu- kioista noin 15 prosenttia. Pieniä, alle 50 oppi- laan lukioita oli vuonna 2004 kuusi. Valiokun- nan mielestä lukiokoulutuksen saavutettavuus ja

tasaveroinen mahdollisuus päästä lukiokoulu- tukseen tulee turvata.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että voimassa olevan opetus- ja kulttuuritoimen ra- hoituslain mukaan koulutuksen järjestäjä saa valtionosuutta ainoastaan aikuislukioiden tut- kintotavoitteisten opiskelijoiden perusteella. Ai- neopiskelijat eivät ole opiskelijamääriä lasket- taessa mukana. Valiokunta kiirehtii aineopiske- lijoiden saattamista valtionosuuden piiriin. Tämä tavoite on kirjattu moneen keskeiseen koulutuspoliittiseen asiakirjaan. (ks. OPM 2002:41, Koulutuksen ja tutkimuksen kehittä- missuunnitelma 2003—2008).

Saamenkielinen opetus. Saamenkielisen ope- tuksen osuus on lisääntynyt selvästi vuoden 1999 jälkeen, jolloin saamen opetus sai erityi- sen korvamerkityn rahoituksen.

Saamenkielellä opiskelevat saamelaislukio- laiset joutuvat ylioppilaskirjoituksissa kirjoitta- maan suomen kielellä kaikki muut aineet paitsi äidinkielen. Tämä on johtanut siihen, että muun muassa reaaliaineiden opiskelu halutaan suorit- taa lukiossa suomen kielellä. Saamelaiset nuoret haluaisivat opiskella omalla äidinkielellään, mutta ylioppilastutkintojärjestelmä ei kannusta siihen.

Esimerkiksi ruotsinkielisessä lukiossa opis- kelevat nuoret opiskelevat ruotsiksi ja kirjoitta- vat kaikki ylioppilaskirjoituksen aineet ruotsik- si, omalla äidinkielellään. Valiokunta pitää tär- keänä, että ylioppilastutkintojärjestelmää kehi- tetään niin, että se tukee saamenkielisten nuor- ten mahdollisuuksia suorittaa koko tutkinto omalla äidinkielellään.

Korkeakoulut

Suomalainen korkeakouluverkko muodostuu 20 yliopistosta ja 29 ammattikorkeakoulusta. Kor- keakouluverkko on kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen tiheä. Verkko on kehitetty alueellisesti kattavaksi, jotta korkeakoulujen osaamista voitaisiin hyödyntää laajasti kansalli- sen kilpailukykyämme ja hyvinvointimme kehi- tämisessä. Koulutustarjonnan alueellisella saata- vuudella maan kaikki lahjakkuusreservit on py-

rittä saamaan tehokkaaseen käyttöön ja edistämään koulutuksellista tasa-arvoa. Suomalaisen korkeakoulutuksen tavoitteet on asetettu niin, että koulutus on kansainvälisesti kilpailukykyistä ja vetovoimaista ja että se antaa hyvät edellytykset siirtyä jatkokoulutukseen ja työelämään sekä kotimaassa että ulkomailla. Tavoitteeksi on asetettu, että noin puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon (OPM 2006:2).

Valiokunta toteaa, että nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan, Koulutus ja tutkimus 2003—2008 asiakirjaan sekä Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaate (8.3.2006) -muistioon on selvästi kirjattu, että suomalaista korkeakoulujärjestelmää kehitetään duaalimallilla. Ammattikorkeakoulut ovat luonteeltaan pääosin monialaisia ja alueellisia korkeakouluja, joiden toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen ja työvoimatarpeen tyydyttämiseen. Yliopistot huolehtivat tieteellisestä tutkimuksesta ja antavat siihen perustuvaa ylintä opetusta. Valiokunta painottaa sitä, että korkeakoulusektori pohjautuu duaalimalliin, jossa sekä yliopistoilla että ammattikorkeakouluilla on eri tehtävät ja profiilit. Valiokunta pitää välttämättömänä, että duaalimalli tutkintojen perusrakenteessa säilyy ja perusrakennetta kehitetään tältä pohjalta. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja ei pidä sulauttaa yhteen. Pidettäessä huoli siitä, että muodollisia, käsitteellisiä, terminologisia tai käytännöllisiä päällekkäisyyksiä ei synny, molemmat osapuolet voivat rauhassa kehittää oman tehtäväkenttensä alalta toimintojaan.

Vuoden 2004 selvitysten mukaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen määrän ja toiminnan volyymin kasvu on saavuttanut asteen, joka on Suomelle riittävä koulutustarpeeseen ja väestöpohjaan nähden. Yksiköiden laajentamisen sijasta laatua ja monipuolisuutta tulee etsiä aktiivisella yhteistyöllä ja verkottumalla (Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakknesselvitys OPM 2004:36).

Valiokunta on käsitellyt korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä vuoden 2007 talousarvioehdotuksesta antamassaan lausunnossa (SiVL 15/2006 vp — HE 122/2006 vp). Valio-

kunta yhtyy opetusministeriön näkemykseen siitä, että korkeakoulujen toimintaympäristön muutokset edellyttävät korkeakoulujärjestelmän rakenteen uudelleen arviointia. Tehokas ja toimiva korkeakouluverkko edellyttää tiivistyvää yhteistyötä ja voimien yhdistämistä. Tulevaisuuden haasteita ovat esimerkiksi nuorisoikäluokkien kehitys ja globaali kilpailu koulutus- ja tutkimusmarkkinoilla. Toiminnan kehittämisen painopiste on laadun, vaikuttavuuden ja kansainvälistämisen vahvistamisessa.

Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä sitä, että korkeakoulujen aloituspaikkojen uudelleen kohdentamista ei voi tehdä suoraviivaisesti ikäluokkalukujen perusteella, vaan aloituspaikkamitoituksessa on huomioitava myös korkeakoulutasoisen työvoiman alueellinen saatavuus. Lääkärit, opettajat, sairaanhoitajat ja puheterapeutit ovat esimerkkejä ammattiryhmistä, joiden saatavuus reuna-alueilla heikkenee, ellei koulutusta tarjota alueellisesti kattavasti eri puolilla maata. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että verkoston tiivistäminen ja rakennerratkaisut tehdään yhteistyössä alueiden ja yliopistojen kanssa niin, että ne palvelevat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen omaa kehitystyötä ja että uusiakin koulutusohjelmia voidaan perustaa yhteiskunnallisesti tai alueellisesti välttämättömien työvoimatarpeiden mukaan. Suomen kaltaisessa maassa tulee olla alueellisesti kattava korkeakouluverkosto, joka järjestää koulutusta ja tutkimusta lähtökohtanaan myös alueellinen vaikuttavuus ja kehittäminen, mikä niille jo lainsäädännönkin mukaan kuuluu.

Valiokunta pitää mielenkiintoisina esimerkeinä korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä Turussa, Helsingissä ja Kuopiossa vireillä olevia uudistuksia. Tavoitteena on saada aikaan korkeakoulukeskittyviä toiminnallista ja hallinnollista yhteistyötä sekä organisaatorakenteita kehittämällä. Hankkeen tuloksia voidaan hyödyntää soveltuvin osin myös laajemmin koko korkeakoululaitoksen kehittämisessä. Valiokunnan mielestä sisältöjen ehdoilla tapahtuva rationalisointi on oikeaa korkeakoulupolitiikkaa.

Yliopistot ovat myös jättäneet opetusministeriölle hanke-esityksensä rakenteiden kehittämi-

seksi. Yliopistojen esittämiä toimenpiteitä ovat muun muassa: eri yliopistojen keskinäisen yhteistyön tiivistäminen, oppiaineiden työnjaosta sopiminen, yliopistojen ja sektoritutkimuslaitosten yhteistyön vahvistaminen sekä yhteistyöhankkeet ammattikorkeakoulujen kanssa erityisesti alueellisella tasolla.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ammattikorkeakoulut ovat ottaneet todesta rakenteellisen kehittämisen tarpeen. Meneillään on kolme ammattikorkeakoulujen yhdistymishanketta. Kaksi niistä tapahtuu kunnallisella ja yksi yksityisellä puolella. Jo nyt on tiedossa kahden toista ammattikorkeakouluyksikön lakkauttaminen. Useita lakkautuksia on vireillä. Lisäksi ammattikorkeakoulut yhdistävät, vaihtavat ja lakkauttavat koulutusohjelmiaan järkiperaistääkseen toimintojaan. Meneillään on siis mittava uudistustyö. Ammattikorkeakouluille on annettava mahdollisuudet viedä uudistustyö loppuun. Tehtyjä uudistuksia on mahdoton arvioida, jos samalla kertaa asetetaan monikerroksisia ja usein keskenään ristiriitaisia kehittämistavoitteita. Niin ikään tulee aloittaa perusteellinen työskentely työnjaon selkiyttämiseksi ja asettaa askelmerkit ikäluokkakehitykseen varautumiselle.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että vuoden 2007 jälkeenkin turvataan lainsäädännöllä yliopistojen perusrahoituksen kasvu. Yliopistojen tuloksellisuuden osalta valiokunta toteaa, että vuosina 1994—2004 opiskelijamäärälisäys on 36 prosenttia, maisteritutkintojen lisäys 31 prosenttia, tohtoritutkintojen lisäys 100 prosenttia. Samaan aikaan opetushenkilöstö on lisääntynyt 3 prosenttia ja yliopistojen reaalin perusrahoitus 13 prosenttia. Valiokunta katsoo, että opetushenkilöstön määrän tulee olla oikeassa suhteessa opiskelijamäärään. Valiokunta katsoo myös, että perusopetusta ja tutkimusmäärärahoja lisäämällä tulee tukea yliopistoissa tehtävää tieteellistä tutkimusta.

Valiokunnan mielestä yliopistojen yhteishakujärjestelmä ei toimi vielä riittävän tehokkaasti, joten järjestelmää on vielä kehitettävä toimivammaksi.

Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä sitä, että yliopistojen tuottavuusohjelma ei saa olla pelkästään henkilöstönvähentämisohjelma yliopistoissa vaan perustana tulee olla koulutuksen laadun turvaaminen. Tärkeää on muun muassa, että yliopistot kehittävät työyhteisöjään kilpailukykyisiksi työnantajina, ja henkilöstön työkyvyn ja -tyytyväisyyden tulee olla hyvällä tasolla.

Kansainvälistymisen kannalta on tärkeää, että tutkintojen kehittämisen jälkeen erityinen haaste esimerkiksi akateemisessa koulutuksessa on yksilöllisen opinto-ohjauksen laadun kehittäminen niin, että opiskelijoilla ja heitä ohjaavilla opettajilla on käytettävissään riittävästi tietoa kotimaisten ja ulkomaisten yliopistojen opetus- ja tarjonnasta.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että ammattikorkeakoulujen tutkimusrahoitusta tulee saada nykyistä vakaammalle pohjalle.

Aikuiskoulutuksen erityiskysymykset

Aikuiskoulutukseen liittyviä teemoja käsitellään selonteossa runsaasti ja monesta näkökulmasta. Aikuiskoulutukseen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä analysoitaessa työtä ja taloutta uudelleen rakenteistavan globalisaation vaikutuksia, väestön muuttuvan ikärakenteen seurauksia kansantalouteen ja palvelurakenteisiin tai muuttoliikettä niin maan sisällä kuin muista maista Suomeen. Selonteon mukaan työssä olevan työikäisen aikuisväestön ammattitaidon kehittäminen ja uudistaminen sekä työssä jaksamisen ja viihtymisen tukeminen edellyttävät riittävän laajaa aikuiskoulutusta. Tavoitteena on, että vuosittain työikäisestä aikuisväestöstä osallistuisi koulutukseen vähintään 60 prosenttia vuoteen 2008 mennessä. Aliedustettujen ryhmien mahdollisuuksia osallistua aikuiskoulutukseen lisätään.

Valiokunta painottaa sitä, että työn ja osaamisen kohtaamiseen, työkykyyn ja työttömyyden ehkäisyyn tulee panostaa erityisesti koulutuksen kautta. Aikuiskoulutuksella on työllisyyden ja hyvinvoinnin turvaamisessa suuri merkitys. Valiokunta pitää tärkeimpinä tekijöinä aikuiskoulutuspolitiikassa tasa-arvoa ja koulutuksen vai-

kuttavuutta. Suomessa ikäryhmien väliset koulutuserot ovat edelleen suuret. Koulutuksella on vahva taipumus kasautua, minkä vuoksi aikuis-koulutuksen tuottamat hyödyt jakautuvat epäta-saisesti eri väestöryhmien kesken. Sen vuoksi on tärkeää kehittää koulutusjärjestelmää siten, että se tarjoaa kaikille väestöryhmille todelliset mah-dollisuudet elinikäiseen oppimiseen. Tasa-arvon näkökulmasta aikuisten opiskelun keskeisiä ky-symyksiä ovat riittävä opiskelun aikainen toi-meentulo sekä lisäkoulutuksen hankkimiseen motivoiva työ. Jotta työmarkkinoihin liittyvät epävarmuudet ja työssä jaksamiseen liittyvät on-gelmat voidaan ratkaista, tulee myös lisätä eri politiikkasektoreiden yhteistyötä ja toimenpitei-den koordinoitua.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Noste-ohjel-makauden päättymisen jälkeen jatketaan aikuis-väestön koulutustason kohottamista koskevia toimenpiteitä. Noste-ohjelmassa on kehitetty ai-kuisopiskeluun kannustavia ja opintojen läpivie-mistä tukevia käytäntöjä. Tavoitteena on niiden levittäminen sekä aikuisopiskelun henkilökoh-taistamisen laajentaminen koko aikuiskoulutuk-sen toimintatavoiksi. Aikuisten opiskelumahdol-lisuuksia tulisikin markkinoida nykyistä näky-vämmin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tul-lut esille, kuinka aikuiskoulutuksen järjestäjät osin järjestävät päällekkäistä koulutusta esimer-kiksi samalla paikkakunnalla. Valiokunta pitää tätä epätarkoituksenmukaisena ja korostaa, että päällekkäisyyksiä tulee karsia ja työnjaosta so-pia.

Vapaan sivistystyön erityiskysymykset

Selonteon mukaan vapaan sivistystyön toimen-piteillä vahvistetaan yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa sekä aktiivista kansalaisuutta ja kansa-laisyhteiskunnan toimintaa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ny-kyinen valtionosuusjärjestelmä ei toimi kaikilta osin, muun muassa yksikköhinnan porrastuksel-la tulisi ohjata koulutustarjonnan monipuolisuu-teen. Koulutuksen arviointineuvosto on tehnyt vapaan sivistystyön oppilaitosrakennetta ja pal-

velukykyä koskevaa selvitystyötä. Selvityksen perusteella tulee tehdä oppilaitosten toiminta-edellytysten ja palvelukyvyn turvaavia päätök-siä.

Maahanmuuttajien koulutus

Suomessa asui vuoden 2005 lopussa noin 112 500 ulkomaan kansalaista. Määrä on noin 2,2 prosenttia koko Suomen väestöstä. Maahan-muuttajien määrässä on suuria alueellisia eroja, esimerkiksi Helsingissä perusopetusikäisistä op-pilaista 11 prosenttia ja kaupungin joillakin alu-eilla jopa 40 prosenttia on maahanmuuttajataus-taisia.

Kun kunnilla ei ole tällä hetkellä lakisääteistä velvollisuutta eikä riittävästi resursseja opetuksen järjestämiseen, järjestelyissä on kuntakoh-taista erilaisuutta ja siitä johtuvaa epätasa-arvoa.

Kotoutumisessa ratkaisevassa asemassa on maahanmuuttajaperheiden äitien saaminen kou-lutuksen piiriin. Maassamme on myös paljon luku- ja kirjoitustaidottomia maahanmuuttajia, joiden opetus on ensiarvoisen tärkeää. Luku- ja kirjoitustaidon oppiminen on peruslähtökohta kaikelle muulle. Kansainvälisten tutkimusten mukaan kotoutumiseen vaikuttaa ratkaisevasti se, onko maahanmuuttaja saanut opetusta omas-sa äidinkielessään. Oman äidinkielen opetuksen on todettu vahvistavan maahanmuuttajalasten identiteettiä, parantavan oppimistuloksia sekä vähentävän maahanmuuttajien häiriökäyttäyty-mistä ja rikollisuutta. Oman äidinkielen opetuksen asemaa tulisi parantaa siten, että opetus tuli-si osaksi perusopetusta.

Jotta kehittämissuunnitelman tavoite maahan-muuttajien määrän lisäämiseksi lukioissa toteu-tuisi, tarvittaisiin maahanmuuttajien lukio-omis-keluun erilaisia tukimuotoja.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmista-van koulutuksen opiskelijamäärä on lisääntynyt vuosittain. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen kestoon olisi hyvä saa-da joustoa siten, että koulutusta olisi mahdollis-ta pidentää tarpeen mukaan silloin, kun opiskeli-jan suomen kielen taito ei ole kehittynyt riittä-västi.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskeli keväällä 2006 noin 4 500 maahanmuuttajaa. Heidän osuutensa koko ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärästä on 2,9 prosenttia. Koulutuksen järjestäjillä ei ole tällä hetkellä velvoitetta järjestää erillistä suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tuloksellisin tapa on kuitenkin erillinen suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetus. Maahanmuuttajien riittävästä tukiopetuksesta myös muissa oppiaineissa tulisi huolehtia ja omakielistä opetusta lisätä keskeyttämisen ehkäisemiseksi. Maahanmuuttajien aikuiskoulutuksessa on päällekkäisyyksiä. Koulutuksen yhteisellä koordinaatiolla voisi parantaa nykyistä tilannetta.

Työperäisen maahanmuuton lisääntyessä tulee aikuiskoulutusta tehostaa. Tällä hetkellä aikuiset maahanmuuttajat voivat suorittaa perusopetuksen ja lukion oppimäärän aikuislukiossa, lukiossa tai kansanopistossa. Aikuislukioiden tulisi saada valtionosuus myös muista kuin tutkintotavoitteisista opiskelijoista, jolloin heillä olisi enemmän resursseja huolehtia pelkästään aineopintoina suomi toisena kielenä -opintoja suorittavista maahanmuuttajaopiskelijoista. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sekä luku- ja kirjoitustaidon opetuksen toteuttaminen ei sovellu parhaiten kilpailuttamismenettelyyn, koska tällöin koulutuksen jatkuvuudesta ja opettajien osaamisesta ei pystytä huolehtimaan (*Valiokunnan lausumaehdotus 7*).

Suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetus. Selonteossa esitetään useita maahanmuuttajien kielikoulutukseen liittyviä kannanottoja ja toimenpide-ehdotuksia, joista välittyy tietoisuus kielikoulutuksen haasteista ja tarpeista sekä puutteiden mahdollisista seurauksista. Selonteosta käy ilmi, että alueelliset erot, jopa kuntatasolla, ovat suuria ja ne näyttäisivät olevan sitä kaikilla kouluasteilla. Kaikkialla ei ole mahdollista saada pätevää suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta, koska resursseja ei ole, niitä ei ymmärretä käyttää tai ne ohjataan tietoisesti toisaalle. Kielitaidon kehittymiseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin opetuksen laatu ja määrä,

kuten opiskelijan motivaatio, kontaktien määrä ympäröivään yhteisöön, aikaisemmat opiskelukokemukset, oppimistaidot ja kodin tuki.

Monikansallistuvan väestön oppimis- ja koulutustarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen tulee valiokunnan mielestä käyttää voimavaroja.

Opettajankoulutus

Selonteon mukaan pätevän ja osaavan opetushenkilökunnan saatavuudesta huolehditaan oikein mitoitettulla opettajankoulutuksella ja opettajien täydennyskoulutuksen kehittämällä. Maahanmuuttajataustaisten opettajankoulutukseen osallistuvien henkilöiden määrää lisätään.

Valiokunnan mielestä innovaatioyhteiskunnan tärkeimpiin tekijöihin kuuluvat opettajat. Määrätietoinen panostus opettajien osaamiseen vaikuttaa keskeisesti paitsi koulutusjärjestelmien laatuun, oikeudenmukaisuuteen ja tehokkuuteen myös pitkällä aikavälillä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan edellytyksiin.

Saadun selvityksen mukaan opettajankoulutusta uudistettaessa on pyritty ottamaan huomioon ympäröivän yhteiskunnan tarpeet. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että tehdään opettajankoulutuksen sisältöarviointi. Erityisesti tulisi tarkastella moniammatillisuuden haasteita, esimerkiksi sosiaalityön osaamisen sisällyttämistä opettajien koulutukseen.

Tutkintojen mitoituksesta johtuen ei kuitenkaan kaikkia mielekkäitä sisällöllisiä kokonaisuuksia ole voitu sisällyttää tutkintoihin. Sen vuoksi opettajien täydennyskoulutuksella on tärkeä osa selonteossakin esille otettua jatkumoa perus- ja täydennyskoulutuksen välille. Ajan-kohtaista on erityispedagogiseen osaamiseen, kotien ja koulujen kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä Suomessa olevien vähemmistökulttuurien tuntemukseen valmentavan täydennyskoulutuksen järjestäminen opetushenkilöstölle. Valiokunta korostaa, että opetushenkilöstön hyvä täydennyskoulutus on hyvin toimivan koulutusjärjestelmän ehdoton edellytys ja koulutuksen laadun keskeinen tukipilari. Jokaisella opettajal-

la on oltava koko työuran ajan oikeus ja velvollisuus huolehtia ammattipätevyydestään.

Opettajien asema. Valiokunta on useissa yhteyksissä viimeisen kymmenen vuoden aikana esittänyt näkemyksensä opettajien siirtämisestä kokonaistyöaikaan. Jälleen tämän selonteon yhteydessä valiokunnan keskusteluissa on todettu, että opettajien siirtäminen opetukselliseen kokonaistyöaikaan on välttämätöntä muun muassa opettamisen, tarkoituksenmukaisen töiden järjestelyn ja koulun yhteisöllisyyden kannalta. Kokonaistyöaikajärjestelmään siirtyminen helpottaisi koulutyön uudelleen rytmitystä ja moniammatillista yhteistyötä ja joustavoittaisi koulutyön suunnittelua. Palkkausjärjestelmän tulisi myös tukea voimakkaammin koulutuksen kehittämistyötä.

Valiokunta edellyttää edelleenkin hallituksen omalta osaltaan panostavan siihen, että opettajien kokonaistyöaikajärjestelmä saadaan aikaan (*Valiokunnan lausumaehdotus 8*).

Opintososiaaliset etuudet

Valiokunta tukee selonteossa opintososiaalisista etuuksista todettua. Opintotuen on mahdollistettava tutkinnon suorittaminen tavoiteajassa. Opiskelijoiden opintososiaalisia tukia on kehitettävä siten, että ne tukevat entistä paremmin täysipäiväistä ja suunnitelmallista opiskelua ja mahdollistavat opintoaikojen lyhentämisen. Valiokunta viittaa myös talousarvioehdotuksesta antamaansa lausuntoon (SiVL 15/2006 vp).

Lopuksi

Koulutuspoliittinen selontekokäytäntö on valiokunnan mielestä hyvä ja sitä tulee jatkaa. Selontekomenettelyä tulee kuitenkin kehittää niin, että selonteoissa seurattaisiin johdonmukaisesti tiettyjen koulutuspoliittisten ilmiöiden kehittymistä ja samoilla mittareilla. Seuraavassa selonteossa tulisi ottaa tarkasteluun myös ruotsinkielisen koulutuksen erityishaasteet. Poliittisen tason tulisi saada selonteon kautta koottua tietoa siitä, miten koulutus on määrällisesti ja laadullisesti muuttunut suhteessa edelliseen selontekoon ja

koulutuspoliittisten uudistusten vaikutuksista koulutusjärjestelmäämme.

Päättöehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että hyväksytään selonteko ja

että lisäksi hyväksytään 8 lausumaa:

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että valtakunnallisessa koulutustarpeen ennakointi- ja mitoitussuunnittelussa otetaan nykyistä paremmin huomioon maakuntien ja alueiden laatimat koulutuksen mitoitussuunnitelmat.*
2. *Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin koulumatkojen enimmäiskestoaikaa koskevien säännösten muuttamiseksi siten, että pienten koululaisten kuljetusajat lyhenevät nykyisestä. Selvitykseen tulee sisällyttää myös erityisoppilaitosten oppilaista aiheutuvat viikonloppumatkojen järjestelyt ja kustannukset.*
3. *Eduskunta edellyttää, että koulumatkuesta ja järjestelmän toimivuudesta tehdään kokonaisarvio ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin järjestelmän epäkohtien poistamiseksi.*
4. *Eduskunta edellyttää hallituksen valmistelevan tarvittavat säännösmuutokset niin, että eduskunta saa joka toinen vuosi käsiteltäväkseen koulutuksen arviointikertomuksen, jossa on kootusti esitetty keskeiset koulutuksen arviointitulokset sekä työryhmien ja selvitysmiesten raporttien keskeiset tulokset ja kehittämisohdotukset.*
5. *Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin lisäselvitysten teke-*

miseksi koulupäivän rakenteen uudistamisesta sekä pienten koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon laajentamisesta siten, että kaikilla hoitoa tarvitsevilla on mahdollisuus saada aamu- ja iltapäivähoitopaikka. Samassa yhteydessä on selvitettävä mahdollisuudet aamu- ja iltapäivähoidon maksujen yhtenäistämiseksi päivähoitomaksujen tyyppisesti.

6. *Eduskunta edellyttää hallituksen selvittävän, miten voidaan turvata mielenter-*

veysongelmista kärsivien nuorten oikeus suorittaa perusopetus loppuun oppivelvollisuuden päätyttyä, ja ryhtyvän tarvittaviin toimenpiteisiin.

7. *Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin maahanmuuttajaopetuksen valmistavan opetuksen ja kielikoulutuksen laajentamiseksi.*
8. *Eduskunta edellyttää, että selvitetään opettajien kokonaistyöaikaan siirtymisen vaikutukset ja kustannukset.*

Helsingissä 7 päivänä marraskuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
vpj. Säde Tahvanainen /sd
jäs. Esko Ahonen /kesk
Hanna-Leena Hemming /kok (osittain)
Sinikka Hurskainen /sd (osittain)
Tuomo Hänninen /kesk
Tatja Karvonen /kesk
Rauno Kettunen /kesk (osittain)
Minna Lintonen /sd (osittain)

Mikaela Nylander /r
Kirsi Ojansuu /vihr
Seppo Särkiniemi /kesk (osittain)
Ilkka Taipale /sd (osittain)
Marja Tiura /kok (osittain)
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /kok (osittain)
Unto Valpas /vas
vjäs. Suvi Lindén /kok (osittain)
Maija Rask /sd (osittain).

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet:

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila
valiokuntaneuvos Heikki Savola.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Eduskunta on 28. huhtikuuta 2006 lähettänyt sivistysvaliokunnalle käsiteltäväksi Valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon. Sivistysvaliokunta on antanut selonteosta mietinnön 7.11.2006.

Selonteossa käsitellään laajasti koulutuksen tulevaisuuden näkymiä ja sitä, kuinka pieneneville ikäluokille voidaan turvata korkealaatuiset koulutuspalvelut ja niiden tasa-arvoinen saavuus koko maassa. Asia on ajankohtainen, sillä niin perusopetuksen kuin korkeakoulujenkin piirissä on havaittavissa joitain huolestuttavia piirteitä. Eräs kipeimmistä ongelmista ovat ylisuurat ryhmäkoot.

Perusopetuksessa opetusryhmien keskimääräinen koko ei tosin viimeisen 10 vuoden aikana ole kasvanut kuin yhdellä: 21:stä 22 oppilaaseen, mutta ryhmäkokojen yläraja on puolestaan OAJ:n mukaan karannut samaan aikaan 26 oppilaasta jopa 40 oppilaan ryhmiin. Samansuuntaisia ongelmia on havaittavissa myös korkeakouluissa, sillä opiskelijamäärät ovat kasvaneet vuosina 1994—2004 yhteensä 36 prosenttia, maisterin tutkinnot 31 prosenttia ja tohtorintutkinnot peräti 100 prosenttia. Samaa aikaan opetushenkilöstön määrä on kasvanut vain kolmella prosentilla. Käytännössä tämä on tarkoittanut opettaja-oppilassuhteen dramaattista heikkenemistä. Esimerkiksi teknisissä tieteissä opiskelijoita on jo 21 yhtä opettajaa kohden, kun vuonna 1994 luku oli 14.

Kuten valtioneuvoston selonteossa todetaan, korkeakoulujen toimintaympäristön muutokset edellyttävät korkeakoulurakenteen uudelleenarviointia. Mielestämme pelkkä korkeakoulujen rakenteellinen ja hallinnollinen uudelleenarviointi ei kuitenkaan riitä. Myös rahoituksen riittävyyteen ja yliopistojen tapaan hankkia rahoitusta tulee kiinnittää huomiota, aivan kuten sivistysvaliokunta mietinnössään toteaa. Yliopistojen taloudellisen autonomian lisäämisen ohella niin sanottu koulutusvienti on tehtävä korkea-

kouluille mahdolliseksi. Niille tulee luoda mahdollisuudet kilpailla kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla ja myydä koulutustaan esimerkiksi ulkomaisille yrityksille. Koulutusviennin avulla korkeakouluilla olisi mahdollisuus saada lisätuloja, joiden avulla opetuksen ja tutkimuksen laatua voitaisiin parantaa. Globalisaation ansiosta kilpailu koulutusmarkkinoilla kiristyy entisestään, eikä suomalaisten korkeakoulujen etu ole jäädä tämän kehityksen ulkopuolelle.

Toisen asteen koulutus perustuu duaalimalliin; sekä lukio että toisen asteen ammatillinen koulutus antavat laadukasta ja monipuolista opetusta ja tuottavat työmarkkinoille sekä jatkokoulutukseen erilaisia osaajia, joita yhteiskunta tarvitsee. Lukion roolia korkeakouluopintoihin valmistavana koulutuksena tulee vahvistaa ja samalla ylioppilastutkinnon merkitystä korkeakouluvalinnoissa on painotettava. Ammatillisen perusopetuksen pitää puolestaan keskittyä nimenomaan työelämässä tarvittavan ammattitaidon opettamiseen.

Jos haluamme nähdä, mitä yleissivistävän ja ammattitaitoon tähtäävän koulutuksen yhdistämisestä seuraa, ei varoittavaa esimerkkiä tarvitse kaukaa hakea. Ruotsin ammatilukiokokeilun tuloksena olivat merkittävästi laskeneet oppimistulokset sekä ammatillisella että yleissivistävällä puolella. Olisi suotavaa, ettemme toistaisi länsinaapurissa tehtyjä virheitä.

Joissain tilanteissa toisen asteen oppilaitosten on kuitenkin järkevää tehdä yhteistyötä esimerkiksi taloudellisen tehokkuuden saavuttamiseksi. Liian pitkälle ei tehokkuudenkaan nimissä voida mennä, sillä esimerkiksi kielten opinnoissa ammatillista tutkintoa suorittava tarvitsee tulevassa työssään ammattisanastoa, joka ei taas esimerkiksi tiedekorkeakouluun pyrkivälle lukio-opiskelijalle ole tarpeellista. Usein esitetty kieliopintojen yhdistäminenkin ei siis välttämättä olisi ainakaan opiskelijan etu. Eduskunnan tulisikin mielestämme linjata toisen asteen

koulutusmuotojen omaleimaisuuden ja duaalimallin säilyttämisen puolesta.

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahaa on viimeksi tarkistettu vuonna 1992 — yli 14 vuotta sitten. Tänä aikana elinkustannukset ovat nousseet noin 20 prosenttia. Vanhasen hallitus on ohjelmassaan luvannut parantaa opiskelijoiden opintososiaalista asemaa, mutta toimenpiteet antavat yhä odottaa itseään.

Opintotuen tulee mielestämme kannustaa valmistumaan, lyhentää opiskeluaikoja ja taata mahdollisuudet täysipäiväiseen opiskeluun. Opintojen alkuvaihetta on tuettava nykyistä selkeästi korkeammalla opintorahan määrällä. Loppuvaiheessa opintotuki voisi olla lainapainotteisempi ja opintoraha puolestaan hieman alhaisempi.

Kokoomuksen opintotukimallissa ehdotetaan yliopisto-opiskelijoiden opintotukijärjestelmää muutettavan siten, että opintojen 30 ensimmäistä kuukautta opintotuki olisi opintorahapainotteinen, toisin sanoen opintorahaa opiskelija saisi nykyisen 259 euron sijaan 350 euroa.

Opintojensa 25 viimeisenä tukikuukautena opiskelija saisi 230 euron suuruista opintorahaa. Opintotuen kokonaistaso pysyisi koko opiskelujen ajan samalla tasolla, vain opintorahan ja lainan osuudet vaihtelisivat.

Ammattikorkeakouluopiskelu kestää pääsääntöisesti kolmesta ja puolesta vuodesta neljään vuoteen. Opintorahaa ei ole tarvetta porrastaa samalla tavalla kuin yliopisto-opiskelijoilla, eikä nykyisin käytössä olevaa opintotuen rakennetta tule siis AMK-puolella muuttaa. Opintorahaa on sen sijaan nostettava vastaamaan yliopisto-opiskelijan 30 ensimmäisen ja 25 viimeisen opintotukikuukauden opintorahan keskiarvoa — toisin sanoen 295 euroon kuukaudessa. Korotus on opiskelijajärjestöjen vaatiman tason mukainen eli noin 15 prosenttia.

Jotta opintojen loppupuolella opintolainan käytöstä tulisi nykyistä varteenotettavampi vaihtoehto, tulee lainan verovähennysoikeutta mielestämme muuttaa siten, että opiskelija voi tutkinnon suoritettuaan vähentää kymmenen vuo-

den ajan puolet maksamastaan lainan lyhennyksestä verotuksessa ilman omavastuuta. Nykyisin verovähennysoikeudessa on 2 500 euron omavastuu ja vähennyksen suuruus on vain 30 prosenttia lyhennyksestä.

Kela lähettää joka vuosi yhä useammalle opiskelijalle takaisinperintäkirjeen liikaa maksetuista opintotuista. Ongelmaan on löydettävä ratkaisu. Esitämme opiskelijan vapaan tulon rajoja nostettavan 20 prosenttia — opintotukikuukausina 505 eurosta 606 euroon ja tuettomina kuukausina 1 515 eurosta 1 818 euroon.

Korkeakoulujen rooli aikuiskoulutuksen toteuttajina ja kehittäjinä kasvaa tulevaisuudessa aikuiskoulutuksen tehtävien laajentumisen seurauksena ja toisaalta väestön koulutustason nousun myötä. Suomalaisten yliopistojen aikuiskoulutuksella on tarvittava osaaminen, jonka avulla voitaisiin toteuttaa aikuisväestön osaamisen määrätietoista kehittämistä ja elinikäistä oppimista. Vajavaisista resursseista johtuen tähän ei kuitenkaan nykyisellään päästä. Saavuttaaksemme Lissabonin strategian mukaiset kilpailukykytavoitteet ja pärjätäksemme ylipäänsä globalisoituvilla työ- ja koulutusmarkkinoilla, on työelämässä jo olevien yliopistollisen perustutkinnon suorittaneiden tarve korkeatasoiseen aikuiskoulutukseen tunnustettava. Mikäli yliopistojen aikuiskoulutusrahoitus olisi kunnossa, olisi mahdollista päivittää ja kehittää työelämän tarvitsemia tietoja ja taitoja tavalla, joka olennaisesti nostaisi tuottavuutta ja samalla turvaisi akateemisen koulutuksen saaneiden ammatillisen kehittymisen ja työssä jaksamisen. Yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten roolia onkin mielestämme kehitettävä, ja yliopistoille aikuiskoulutuksen antajina tulee taata yhtäläinen rahoitusasema muiden koulutusorganisaatioiden rinnalla. Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä on esittänyt 15 miljoonan euron lisäystä yliopistojen aikuiskoulutustoimintaan. Haluamme muistuttaa, että eduskunta on edellyttänyt hallituksen kiirehtivän korkeakoulujen aikuiskoulutuksen kehittämistä (SiVM 11/2005 vp).

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että mietintöön sisällytetään seuraavat lausumat (Lausumat 1—4):

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että ns. koulutusvienti on tehtävä korkeakouluille mahdolliseksi.*
2. *Eduskunta toteaa, että toisen asteen koulutus perustuu duaalimalliin; sekä lukio että toisen asteen ammatillinen koulutus antavat laadukasta ja moni-*

puolista opetusta ja tuottavat työmarkkinoille sekä jatkokoulutukseen erilaisia osaajia, joita yhteiskunta tarvitsee.

3. *Eduskunta edellyttää, että opiskelijoiden opintososiaalista asemaa parannetaan lakialoitteissa LA 111/2006 vp ja LA 120/2006 vp esitetyllä tavalla.*
4. *Eduskunta edellyttää, että hallitus kii-rehtii korkeakoulujen aikuiskoulutusta pohtineen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten toteuttamista.*

Helsingissä 7 päivänä marraskuuta 2006

Kaarina Dromberg /kok
Hanna-Leena Hemming /kok

Marja Tiura /kok
Raija Vahasalo /kok

VASTALAUSE 2

Perustelut

Koulutuksen laatu, koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen

Valiokunnan mietinnössä on mielestäni hyvin korostettu koulutuksen ja oppimisen kestävästä kehitystä samoin kuin korkealaatuisia koulutuspalveluita ja niiden tasa-arvoista saatavuutta. Mietinnössä niin ikään viitataan OECD:n vuonna 2003 tekemään PISA-tutkimukseen, jonka mukaan koulutustarjonta on Suomessa varsin tasa-arvoista. Tutkimuksen mukaan sama tulos on havaittavissa myös väestön alueellisten koulutuserojen osalta. Erot Suomessa ovat vähäisempiä kuin OECD-maissa yleensä.

Mielestäni tätä hyvää kehitystä pitää tukea ja jatkaa. Eräissä elinkeinoelämän ja yliopistolaitoksen puheenvuoroissa on nostettu esille lukukausimaksujen käyttöön ottaminen korkeakouluissa. Mielestäni tällaiset ehdotukset kääntäisivät kuvatanlaisen tasa-arvoisen kehityksen koulutuksen tasa-arvoisessa saatavuudessa kohti epätasa-arvon lisääntymistä.

Tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet turvataan korkeakouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa kaikkien opiskelijoiden toimeentulon turvaavalla opintotukijärjestelmällä. Lukukausimaksut eivät sovellu suomalaiseen koulutusjärjestelmäämme. Ehdotin valiokunnan mietintöön lukukausimaksuista lausumaa, jossa olisi todettu, että lukumaksuja korkeakouluissa ei tule ottaa käyttöön (*Lausumaehdotus 1*).

Kouluverkko

Lääninhallitusten arvioiden mukaan perusopetuksen saatavuus 7—15-vuotiaiden kohdalla on hyvä. Mietinnössä todetaan kuitenkin, että eniten perusopetuksen kouluverkko on muuttunut 1.—6. vuosiluokkien koulujen kohdalla. Haja-asutusalueilla asuvien oppilaiden lukumäärän vähentyminen ja kuntien tiukentuneet menette-

lytavat harkinnanvaraisten kuljetusetuuksien myöntämisessä ovat vähentäneet kuljetusoppilaiden lukumäärää eri läänien alueilla. Lääninhallitusten selvitysten mukaan koulumatkaan kuluvat ajat ovat kuitenkin hieman pidentyneet, mikä osaltaan kertoo peruskoulun kouluverkon harventumisesta.

Maaseudun elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää edistää sellaisia toimenpiteitä, että myös laadukas ja toimintakykyinen kyläkouluverkko voidaan säilyttää. Tämä vähentää tarvetta keskittää koulutusta ja mahdollistaa pienemmät ryhmäkoot. Ehdotin tästä valiokunnan mietintöön otettavaksi lausuman (*Lausumaehdotus 2*).

Ammatillinen koulutus

Työnopetuksen lisääminen ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisen koulutuksen opettajien koulutukseen tarvitaan lisää voimavaroja, jotta erityisesti työnopetuksen saatavuus voidaan turvata. Ammattihenkilöiden käyttöä opettajien rinnalla tulee hyödyntää erityisesti käden taitoa vaativien ammattien opetuksessa. Etäopetusta on säästösyyistä lisätty viime vuosina ammatillisissa oppilaitoksissa. Lähiopetustuntien määriä on mielestäni lisättävä, jotta opetuksen laadusta myös käytännön työosaamisen osalta voidaan huolehtia. Ehdotin tästä valiokunnan mietintöön lisättäväksi lausuman (*Lausumaehdotus 3*).

Ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen lisääminen

Valiokunnan mietinnössä todetaan, että se pitää hallituksen tavoitetta nostaa ammatillisen koulutuksen määrää oikeana. Valiokunnan kanta on tältä osin hyvä. Työmarkkinoiden kysyntä edellyttää ammatillisen koulutuksen määrien lisäystä. Tämä vaatii myös lisärahoitusta valtiolta mahdollisimman pian, jotta laadukas koulutus voidaan turvata ja tarvittavat aloituspaikkojen li-

säykset voidaan nopeasti toteuttaa. Ehdotin valiokunnan mietintöön lisättäväksi tätä koskevan lausuman (*Lausumaehdotus 4*).

Työnjohtokoulutuksen aloittaminen ammatillisessa koulutuksessa

Elinkeinoelämän tarpeet edellyttävät työnjohtokoulutuksen aloittamista eri aloille. Osa koulutuksesta voidaan toteuttaa ammattikorkeakouluissa. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa voidaan myös antaa työnjohtokoulutusta mm. erityisammattitutkintojen koulutuksen yhteydessä. Valiokunta edellyttää, että tällainen koulutus aloitetaan. Ehdotin valiokunnan mietintöön lisättäväksi tätä koskevan lausuman. (*Lausumaehdotus 5*).

Korkeakoulut

Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämismäärärahojen lisääminen

Valiokunnan mietinnössä todetaan aivan oikein, että ammattikorkeakoulujen tutkimusrahoitus tulee saada nykyistä vakaammalle pohjalle. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistyöhön on lisättävä määrärahoja. Ehdotin valiokunnan mietintöön lisättäväksi tätä koskevan lausuman (*Lausumaehdotus 6*).

Korkeakoulujen aikuiskoulutus

Valiokunnan mietinnön perusteluissa todetaan, että valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Noste-ohjelmakauden päättymisen jälkeen jatketaan aikuisväestön koulutustason kohottamista. Ehdotin valiokunnan mietintöön lisättäväksi lausuman, jossa todettaisiin, että eduskunta edellyttää, että korkeakoulujen aikuiskoulutus toteutetaan parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän edellyttämällä tavalla. (*Lausumaehdotus 7*).

Opintososiaaliset edut

Opintorahan jälkeensä jääneisyyden korjaaminen

Opintotukea pitää kehittää niin, että kaikkien opiskelijoiden mahdollisuudet opiskeluun turva-

taan. Opintorahan 15 %:n jälkeensä jääneisyys elinkustannusten nousuun nähden on korjattava. Myös sivistysvaliokunnan vuoden 2007 talousarviosta antamassa lausunnossa (SiVL 15/2006 vp, s.5/II) asiaan kiinnitetään huomiota. Tarvitavat määrärahat tulisi mielestäni sisällyttää jo valtion vuoden 2007 talousarvioon. Ehdotin tätä koskevan lausuman sisällyttämistä valiokunnan mietintöön (*Lausumaehdotus 8*).

Toisen asteen opiskelijoiden opintorahan sidonnaisuus vanhempien tuloista

Toisen asteen opiskelijoiden epäoikeudenmukainen opintorahan sidonnaisuus vanhempien tuloihin on purettava itsenäisesti asuvilta täysikäisiltä opiskelijoilta. Myös sivistysvaliokunnan talousarviosta (2007) antamassa lausunnossa (SiVL 15/2006 vp, s.5/II) asiaan kiinnitetään huomiota. Ehdotin tätä koskevan lausuman sisällyttämistä valiokunnan mietintöön (*Lausumaehdotus 9*).

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että mietintöön sisällytetään seuraavat lausumat (Lausumat 1—9):

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo muodostaa perustan suomalaiselle hyvinvoinnille. Eduskunta edellyttää, että koulutuspalvelujen saatavuudessa ja laadussa ilmeneviä eroja on edelleenkin pienennettävä, ja sen vuoksi on tärkeää, että korkeakouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa säilytetään opetuksen maksuttomuus.*
- 2. Eduskunta pitää tärkeänä, että hallitus arvioi antaessaan eduskunnalle perusopetusta koskevia esityksiä sitä, miten esitykset vaikuttavat maaseudun elinvoimaisuuteen ja siellä asuvien perheiden lähipalveluihin, kuten kyläkoulujen elinmahdollisuuksiin.*

3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ja ministeriö lisäävät ammatillisen koulutuksen lähiopetustunteja nykyisestä, jotta opetuksen ja erityisesti työnopeuksen laatu voidaan turvata.*
4. *Eduskunta edellyttää, että hallitus lisää ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja kokonaisuudessaan, jotta lisääntyneeseen kysyntään voidaan vastata ja samalla turvata koulutuksen laatu.*
5. *Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa työnohtokoulutuksen esimerkiksi erityisammattitutkintojen osana.*
6. *Hallituksen tulee ehdottaa lisäyksiä ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistyöhön tarkoitettuihin määrärahoihin.*
7. *Eduskunta edellyttää, että korkeakoulujen aikuiskoulutus toteutetaan parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän edellyttämällä tavalla.*
8. *Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa esityksen eduskunnalle opiskelijoiden opintorahan korottamiseksi, jotta kuluneen viimeisen 14 vuoden aikana syntynyt opintorahan 15 prosentin jälkeenyhäneisyys kustannustason noususta voidaan korjata.*
9. *Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa esityksen eduskunnalle toisen asteen opiskelijoiden opintorahajärjestelmän korjaamiseksi, jotta opiskelijoiden opintorahan epäoikeudenmukainen sidonnaisuus vanhempien tuloihin voitaisiin purkaa.*

Helsingissä 7 päivänä marraskuuta 2006

Unto Valpas /vas

Kirsi Ojansuu /vihr Yhdyn edellä olevan vastalauseen kohtiin 1, 2, 7 ja 8.

Kaarina Dromberg /kok Yhdyn edellä olevan vastalauseen kohtaan 2.

Raija Vahasalo /kok Yhdyn edellä olevan vastalauseen kohtiin 1 ja 2.